

BÁO CÁO TỌA ĐÀM

HIỆN TRẠNG VÀ TẦM QUAN TRỌNG CỦA CÔNG VIỆC BIÊN DỊCH ĐỐI VỚI SỰ PHÁT TRIỂN TOÀN DIỆN VÀ HỘI NHẬP CỦA VIỆT NAM

Tòa nhà Hữu nghị, 27 tháng 6 năm 2020

MỤC LỤC

Error! Bookmark not defined.

MỤC ĐÍCH TỌA ĐÀM

2

THÀNH PHẦN PHÁT BIỂU TẠI TỌA ĐÀM

2

NỘI DUNG CHÍNH

1. Tổng quan về tình hình cung - cầu của hoạt động và thị trường dịch thuật hiện nay 3
 - 1.1. Sách dịch từ tiếng nước ngoài sang tiếng Việt
 - 1.2. Sách dịch từ tiếng Việt sang tiếng nước ngoài

2. Các vấn đề trong ngành dịch thuật 4
 - 2.1. Về đội ngũ dịch giả và vấn đề đạo đức hành nghề
 - 2.2. Về thù lao và cơ chế bảo vệ người hành nghề dịch thuật
 - 2.3. Về chất lượng và chuẩn đánh giá dịch giả
 - 2.4. Về Quý dịch thuật
 - 2.5. Về đào tạo

3. Các đề xuất 8
 - 3.1. Làm thế nào để xây dựng tiêu chí đánh giá chất lượng cho nghề dịch thuật, đặc biệt từ tiếng nước ngoài sang tiếng Việt?
 - 3.2. Về mặt đào tạo
 - 3.3. Các vấn đề khác

KẾT LUẬN

8

PHỤ LỤC

MỤC ĐÍCH TỌA ĐÀM

Mục đích của Tọa đàm do Quỹ Hòa bình và Phát triển TP.HCM cùng Câu lạc bộ Biên Phiên Dịch Sài Gòn (SGCI&T) tổ chức là mời các bên tham gia hoạt động và thị trường dịch thuật ở hai miền Nam - Bắc cùng nhau phác thảo toàn cảnh về hoạt động, công việc dịch thuật ở VN và lý giải nguyên nhân đưa đến hiện trạng đó. Tọa đàm này không phải là hoạt động học thuật. Điều mà Ban tổ chức mong muốn là lắng nghe các bên như đơn vị sử dụng lao động dịch thuật, người làm nghề, bên đào tạo...có tiếng nói như thế nào đối với hiện trạng hoạt động dịch thuật. Dụng ý của những người tổ chức Tọa đàm là gióng lên hồi chuông và đưa ra thông điệp "đã đến lúc nhà nước, chính quyền cần quan tâm đến ngành nghề dịch thuật vì vai trò quan trọng của công việc này đối với sự phát triển toàn diện và hội nhập của Việt Nam." Một hy vọng lớn khác của những người đồng sáng lập CLB Biên phiên dịch SG là trong tương lai không xa sẽ đón chào sự ra mắt của CLB Biên phiên dịch Hà Nội.

Quỹ HB&PT TP.HCM và SGCI&T khẳng định sẽ tiếp tục góp tâm trí và sức lực để tạo nên vị trí chính thức cho nghề nghiệp dịch thuật (biên dịch và phiên dịch) đồng thời góp phần thúc đẩy quá trình xây dựng và nâng cao chất lượng và tính chuyên nghiệp của hoạt động và người làm việc dịch thuật.

THÀNH PHẦN PHÁT BIỂU TẠI TỌA ĐÀM

Các thành phần có bài trình bày trong Tọa đàm:

- Đại diện nhà xuất bản:
 - Ông Nguyễn Thành Nam, Phó GD NXB Trẻ
 - Bà Trần Thị Khuyên, Giám đốc Sản xuất nội dung, Công ty cổ phần Sách ALPHA
- Đại diện Công ty cung cấp dịch vụ:
 - ThS. QTKD Jamie Kiều Ngọc, Giám đốc Công ty TNHH Dịch thuật và Phần mềm STAR Việt Nam, Tập đoàn STAR Group Thụy Sĩ
- Đại diện giới dịch giả:
 - Ông Hoàng Thúy Toàn, Dịch giả tiếng Nga

-
- Ông Trần Tiến Cao Đăng, Dịch giả tiếng Anh
 - Bà Trần Lê Bảo Chân, Dịch giả tiếng Pháp
 - Đại diện bên đào tạo:
 - PSG.TS Lê Hùng Tiến, Khoa Tiếng Anh, ĐH Ngoại ngữ - ĐH Quốc gia Hà Nội

70 người tham dự tọa đàm đến từ các thành phần là công ty cung cấp dịch vụ, dịch giả tự do, giảng viên, người quan tâm đến hoạt động dịch thuật cả hai miền Nam - Bắc cũng đã tham gia một số ý kiến. Ngoài ra, còn có 14 sinh viên và 2 phóng viên tham dự và đưa tin.

NỘI DUNG CHÍNH

1. Tổng quan về tình hình cung - cầu của hoạt động và thị trường dịch thuật hiện nay

1.1. Sách dịch từ tiếng nước ngoài sang tiếng Việt

- Trong 10 năm qua, số lượng xuất bản ngày càng tăng, thói quen và nhu cầu đọc sách, số lượng đầu sách mới và xuất bản cũng tăng.
- Hiện nay có 59 nhà xuất bản và công ty sách đang hoạt động thì tỷ trọng sách dịch chiếm hơn 50%. Tổng quan thị trường về ngôn ngữ dịch: xếp hạng các ngôn ngữ được dịch từ cao đến thấp thì xếp ở số 1 là tiếng Anh, số 2 là tiếng Nhật hoặc Pháp, số 3 là Trung Quốc, Hàn Quốc, các thứ tiếng khác chiếm tỉ lệ nhỏ hơn đáng kể là Đức, Tây Ban Nha, Ý, Nga, Thái Lan, Ba Lan, ...
- Tổng quan thị trường về các nhóm đối tượng đặc thù trong tiêu thụ sách: xếp số 1 là trẻ em và gia đình, số 2 là thanh niên và số 3 là các nhóm còn lại với các đầu sách tương ứng là sách tham khảo cho thiếu nhi, sách cho cha mẹ, sách tham khảo, sách phi hư cấu (non-fiction) trong các lĩnh vực kinh tế - quản trị, kinh tế - chính trị, các vấn đề thời sự, kỹ năng sống và làm việc, kỹ năng kinh doanh – quản trị. Một số loại sách có nhu cầu tương đối cao khác: sách văn học đương đại, sách ảnh (picture book), sách văn học thiếu nhi, sách học tiếng Nhật và Hàn. Nhìn chung, thị trường khá đa dạng và gắn liền với đời sống kinh tế, văn hóa, xã hội và mức độ, cách thức, đối tượng của quá trình hội nhập quốc tế của Việt Nam.

-
- Về các đầu sách phổ thông, có thể nói nguồn cung đã phần nào đáp ứng được nhu cầu của độc giả. Tương tự, nhu cầu trong mảng chuyên môn hẹp như phục vụ học tập ngoại ngữ, kinh doanh, kỹ năng mềm, ... cũng tương đối được đáp ứng. Tuy nhiên, để sách dịch trở thành một công cụ cho phát triển trình độ cao, phục vụ đội ngũ trí thức, chuyên gia trong các mảng khoa học công nghệ, lịch sử, văn hóa thế giới, quan hệ quốc tế,... thì nguồn cung còn khá hạn chế so với nhu cầu của đất nước.
 - Các NXB, công ty sách cả nhà nước và tư nhân đều có chiến lược định hướng sản phẩm rõ ràng để tạo sự khác biệt. Họ có thể chọn những dòng sách không thực sự thuộc nhu cầu của số đông nhưng lại phục vụ cho nhu cầu phát triển tri thức, phát triển đất nước. Ví dụ như Alpha Books chọn dòng sách về chuyển đổi số, nền tảng, IOT.

1.2. Sách dịch từ tiếng Việt sang tiếng nước ngoài

- Đối với chiều dịch tác phẩm từ tiếng Việt sang tiếng nước ngoài (mà chủ yếu do NXB Thế Giới đảm nhiệm), đây được xem là một công cụ/biện pháp truyền thông đối ngoại của đất nước để giúp cho độc giả nước ngoài tìm hiểu hoặc nghiên cứu thêm về lịch sử, văn hóa, lối sống hoặc những vấn đề khác nhau liên quan đến Việt Nam.
- Câu hỏi đặt ra là cần giải quyết cả hai vế cung và cầu như thế nào để phục vụ cộng đồng người Việt ở nước ngoài. Bản thân cộng đồng người Việt thế hệ thứ hai, ba ở nước ngoài cũng tò mò về lịch sử, văn hóa Việt Nam, muốn đọc các tác phẩm văn học Việt Nam, hoặc có một tỉ lệ nhỏ vẫn đọc được tiếng Việt. Bên cạnh đó, cũng có dấu hiệu về việc độc giả bản xứ ở nước ngoài quan tâm đến các tác phẩm Việt Nam, đặc biệt là về văn hóa, ẩm thực, lịch sử.

2. Các vấn đề trong ngành dịch thuật

2.1. Về đội ngũ dịch giả và vấn đề đạo đức hành nghề

- Đội ngũ dịch thuật vừa thừa vừa thiếu. Một nguyên nhân là từ đào tạo, khá đông sinh viên tốt nghiệp ngành dịch, nhiều bạn trẻ thích tham gia dịch thuật. Tuy có nhiều dịch giả nhưng các mảng sách khoa học, chuyên ngành lại thiếu người dịch giỏi. Dịch giả thừa và thiếu ở cả khía cạnh ngôn ngữ, trong khi tiếng Anh chiếm ưu thế và có nguồn dịch giả dồi dào, các ngoại ngữ đặc biệt khác lại khó tìm được người dịch giỏi, các dịch giả giỏi đa số thuộc thế hệ trước, thiếu người kế thừa.

-
- Về mặt động lực làm nghề, dịch giả đóng vai trò hết sức quan trọng, đôi khi quyết định đòi hỏi tinh thần trách nhiệm và tính nghiêm túc nghề nghiệp nơi dịch giả. Trong lịch sử có những dịch giả nổi tiếng và có chuyên môn khiến độc giả nhớ tới nhiều hơn tác giả. Gần đây do yêu cầu cần dịch nhanh và đảm bảo thu nhập của dịch giả, nhu cầu trở thành một dịch giả tên tuổi, được nhớ tới không được coi trọng như trước. Một số trường hợp khác thì độc giả lại quan tâm đến tác giả của tác phẩm nhiều hơn là dịch giả, ví dụ như Hồi ký của Michelle Obama. Đa số dịch giả chọn nghề biên dịch là một nghề tay trái vì thiếu động lực yêu nghề thuần túy và vì nhuận dịch thấp, ít có dịch giả làm nghề vì đam mê với sách. Một ví dụ khác là đối với mảng sách chuyên môn hẹp về kỹ thuật công nghệ, rất khó tìm được người dịch vì dịch giả trẻ thấy mất thời gian tra cứu, tìm hiểu thêm về kiến thức bên ngoài và không đủ kiên nhẫn.
 - Dịch giả cần ý thức về nghĩa vụ và trách nhiệm từ chối đầu sách mình không có đủ năng lực dịch. Vì sách không phải phục vụ cho bản thân mà là cho độc giả. Đây là một nguyên tắc hàng đầu.
 - Các nguyên tắc trong thực tiễn hành nghề: khi dịch giả ký hợp đồng thì cần tuân thủ quy định về bản quyền, nghĩa vụ của người dịch là đảm bảo bản dịch đạt chất lượng, nếu không đạt thì người dịch phải tự chịu trách nhiệm để hiệu đính. Dịch giả cũng phải giữ nguyên tắc bảo mật trong quá trình dịch. Nộp bản dịch không có nghĩa là đã hoàn thành hợp đồng, trong khi biên tập bản dịch, dịch giả và biên tập viên vẫn cùng làm việc, không phải để tranh cãi về mặt chữ nghĩa mà là tranh luận và thống nhất về tinh thần toàn bản trọn vẹn của bản dịch, có đúng tinh thần, giọng điệu của tác giả cuốn sách hay không, làm sao để người đọc thật sự tiếp cận được nội dung chính yếu và cái hay của tác phẩm, cảm nhận được đó là một bản dịch đúng chuyên môn.

2.2. Về thù lao và cơ chế bảo vệ người hành nghề dịch thuật

- Thù lao cho công việc biên dịch hiện nay không đủ đảm bảo cuộc sống cho người làm nghề. Về phía nhà xuất bản, việc tăng thù lao là rất khó khăn nếu không nói là bất khả thi do các ràng buộc của chi phí sản xuất. Bên cạnh đó, NXB hoặc công ty sách không thể đảm bảo nguồn sách ổn định để đảm bảo cho dịch giả. Hoặc NXB muốn tìm nhiều giọng dịch khác nhau cho nhiều loại sách khác nhau chứ không thể phụ thuộc vào một số ít dịch giả.
- Trong mảng biên dịch chỉ dịch giả làm công ty cung cấp dịch vụ biên dịch chuyên nghiệp mới hưởng lương tháng, đảm bảo thu nhập ổn định. Đối với số đông là dịch giả

tự do, thù lao nhận được từ NXB hay công ty sách là theo sản phẩm, thu nhập không ổn định.

- Có sự chênh lệch về thù lao cho biên dịch so với của phiên dịch, trong khi nghề biên dịch lại chịu trách nhiệm về nội dung nhiều hơn do sản phẩm được xuất bản thành sách trong khi đối với phiên dịch, sản phẩm chỉ tồn tại trong lúc diễn ra hoạt động.
- Một mặt, do chưa có bộ quy chuẩn để phân loại chất lượng dịch giả nên không có cơ sở chính quy để phân bổ mức thù lao đúng với năng lực người dịch. Mặt khác, do thù lao hạn chế nên nhiều dịch giả trẻ chưa tự tin với lựa chọn nghề nghiệp của mình.
- Người làm nghề dịch thuật hiện nay đang hoạt động trong môi trường một mặt không được bảo vệ, mặt khác không được giám sát vì không có Hiệp hội nghề nghiệp.

2.3. Về chất lượng và chuẩn đánh giá dịch giả

- NXB và công ty sách gặp nhiều trường hợp dịch giả trẻ dịch sai những lỗi cơ bản do thiếu kiến thức nền và kiến thức chuyên môn.
- Các NXB hoặc công ty sách có gặp vướng mắc với công ty cung cấp dịch vụ dịch thuật về vấn đề đảm bảo chất lượng dịch thuật. Ví dụ tình trạng chia nhỏ cuốn sách cho nhiều người dịch, không đảm bảo được sự đồng đều trong bản dịch toàn văn.
- Dịch giả chịu áp lực của độc giả, cộng đồng dịch, "soi" rất kỹ các bản dịch và ai cũng có thể nêu lên ý kiến dễ dàng trên mạng xã hội. Trong khi không có một tổ chức hoặc hệ thống quy chuẩn chính thức để đánh giá chất lượng bản dịch, trình độ người dịch, điều này càng làm cho việc đánh giá chất lượng dịch thuật trở nên rối ren hơn.
- Vấn đề lớn của dịch giả trẻ hiện nay là mặc dù tiếng Anh tốt nhưng kém tiếng Việt, một phần do bị ảnh hưởng bởi báo chí và mạng xã hội khi dịch từ nguồn nước ngoài và dùng từ dễ nhất có thể nghĩ ra. Tiếng Việt mà nhiều dịch giả trẻ đang dùng hoàn toàn ly khai với tiếng Việt đang dùng trong thực tế cuộc sống. Vô hình chung các tác phẩm dịch như thế làm cho tiếng Việt nghèo đi.
- Kiến thức trong một cuốn sách rất đa dạng, liên quan nhiều lĩnh vực, nhiều tầng lớp ngữ nghĩa. Nhiều dịch giả trẻ chưa có nhận thức về năng lực tư duy văn bản. Đây là lý do tại sao có người giỏi ngoại ngữ nhưng vẫn không đáp ứng được yêu cầu, không đeo đuổi nghề được.

2.4. Về Quỹ dịch thuật

- VN đến nay chưa có quỹ hỗ trợ dịch thuật để dịch những tác phẩm cần thiết cho nhiều người về việc dịch từ tiếng bản địa ra tiếng nước ngoài, ví dụ Hàn Quốc có hội hỗ trợ dịch thuật chi rất nhiều triệu USD để dịch và quảng bá tác phẩm Hàn Quốc. Việt Nam cần có những chính sách tương tự để quảng bá văn hóa và văn học nước nhà.
- Ở phía Bắc có Quỹ Hỗ trợ Quảng bá văn học Việt Nam - Nga ra đời vào tháng 5/2012 từ sau hai chuyến thăm Việt Nam của các vị lãnh đạo cao nhất của Nga: Tổng thống V.Putin và thủ tướng D.Medvedev), ĐH Ngoại ngữ - ĐHQG Hà Nội đã dịch được hơn mười tác phẩm.

2.5. Về đào tạo

a. Quan điểm của bên đào tạo

- Hiện nay Việt Nam chỉ có bằng Cử nhân tiếng nước ngoài chuyên ngành tiếng Anh, tiếng Hàn, v.v. chứ không có Cử nhân biên phiên dịch. Cách làm này đi ngược với thông lệ quốc tế là đào tạo cử nhân biên phiên dịch, sinh viên tốt nghiệp ngành này phải học ít nhất 2 ngoại ngữ khác để có thể hành nghề. Ngoài ra, chưa có các tổ chức chuyên nghiệp và độc lập để đánh giá, cấp chứng chỉ năng lực biên phiên dịch.
- Thêm vào đó, do nhận thức chưa đầy đủ về ngành như trên, chương trình đào tạo biên phiên dịch ít được chú trọng đầu tư từ nhân sự tới vật chất tương xứng với hệ đào tạo nhiều đặc thù này. Người thiết kế chương trình và giảng viên có ít kiến thức và kinh nghiệm đào tạo biên phiên dịch đưa đến khó khăn là không có được chương trình, giáo viên, tập huấn viên phù hợp với yêu cầu và nhiệm vụ đào tạo.
- Hiện nay mỗi bộ môn đào tạo biên phiên dịch tại các khoa ngoại ngữ hoạt động riêng biệt, không có sự thống nhất về bộ quy chuẩn để giảng dạy ngành nghề biên phiên dịch.

b. Quan điểm của bên sử dụng lao động

- Nhiều biên dịch viên trẻ học 4 năm vẫn không đủ kỹ năng thực hành, nhất là kỹ năng sử dụng phần mềm biên dịch. Ngoài ra, họ phải cần ít nhất 1 năm học việc mới có thể làm việc tốt.
- Theo phương pháp làm việc của Công ty STAR Việt Nam, việc sử dụng phần mềm dịch thuật theo quy định nghiêm ngặt về ngôn ngữ và quyền sở hữu trí tuệ của tập đoàn STAR Group là cơ sở quan trọng để đảm bảo tính chuyên nghiệp và chất lượng của sản phẩm dịch.

-
- Công ty dịch thuật bằng phần mềm khi tuyển dụng đặc biệt đòi hỏi kỹ năng biên dịch kỹ thuật và sử dụng phần mềm dịch thuật thông thường. Chuyên viên biên dịch của một tập đoàn dịch thuật quốc tế phải có bằng tốt nghiệp biên phiên dịch kỹ thuật chuyên nghiệp, có thể xử lý hơn 100 cặp ngôn ngữ quốc tế. Do thiếu kiến thức về kỹ năng biên dịch nên dưới 20% ứng viên tiềm năng đạt yêu cầu tuyển dụng. Sinh viên cần ý thức được các yêu cầu về kỹ năng, kiến thức tổng quát, khả năng đọc hiểu, truy cập internet nhanh, làm việc nhóm, áp lực cao, làm việc thâu đêm để kịp thời hạn giao bài.
 - Một số sinh viên ngộ nhận chỉ cần ngoại ngữ là đủ để dịch. Họ không dấn thân vào nghề, không đầu tư nghiêm túc kiến thức và kỹ năng làm nghề. Họ xem dịch chỉ là một công việc tạm bợ chứ không phải là nghề lâu dài. Nếu định hướng nghề nghiệp nghiêm túc từ đầu sẽ tiết kiệm được thời gian cho tất cả các bên.

3. Các đề xuất

3.1. Làm thế nào để xây dựng tiêu chí đánh giá chất lượng cho nghề dịch thuật, đặc biệt từ tiếng nước ngoài sang tiếng Việt?

- Chúng ta cần làm rõ chất lượng người dịch. Cái chúng ta hướng tới là gây dựng sự đàng hoàng, tử tế, tự trọng để người làm nghề có thể sống được. CTM và Star VN là đối tác cơ bản cùng với Quý cho dự án này trong khuôn khổ SGCI&T.
- Quan trọng nhất là phải xác lập khuôn khổ, trật tự vì quyền lợi của tất cả các bên liên quan, nhà nước cũng phải có trách nhiệm, các chủ thể cũng phải đóng góp, từng cá nhân cũng cần nhìn thấy trách nhiệm của mình trong việc đóng góp vì sự nghiệp chung.
- Để có được tiêu chí hành nghề cần có một định chế quốc gia, phải xuất phát từ Bộ lao động. Ở Việt Nam có Hội nhà văn, Hội nhà báo, Hội doanh nhân, Hội nông dân... Về lâu dài cần thành lập Hiệp hội người làm nghề biên phiên dịch. Chính Hiệp hội này sẽ thúc đẩy quá trình xây dựng quy chuẩn cho nghề biên phiên dịch.
- Cần xây dựng văn hóa phê bình dịch thuật văn minh trong cộng đồng người làm nghề biên phiên dịch.

3.2. Về mặt đào tạo

- Trong tương lai không quá xa cần có cử nhân biên/phiên dịch, và theo quy chuẩn quốc tế phải có ít nhất hai ngoại ngữ. Ngoài ra, cần có phân loại bằng cấp bậc đại học và sau đại học.
- Trước mắt, cần có trung tâm chuyên đào tạo nâng cao kỹ năng dịch thuật.

-
- Cần có sự liên kết với nhau giữa các trường, các khoa để trao đổi học hỏi. Ví dụ như tổ chức thêm nhiều webinar với các thành viên trong mạng lưới, tăng cường đào tạo, tập huấn, chia sẻ kinh nghiệm, cùng với các hoạt động của đầu cầu phía Bắc.
 - Các trường có thể hợp tác với các tổ chức chuyên nghiệp quốc tế trong biên phiên dịch để đào tạo, cấp bằng cấp và chứng chỉ chuyên môn cho người làm nghề.
 - Không chỉ nâng cao chất lượng ĐT, cần phát triển những tổ chức chuyên đánh giá cấp chứng chỉ nghề độc lập với ĐT. Phê bình đánh giá dịch thuật cũng cần được nghiên cứu để xây dựng mô hình và tiêu chí đánh giá dịch thuật giữa ngoại ngữ và tiếng Việt. Phát triển đội ngũ Biên tập viên dịch thuật chuyên nghiệp ở các nhà xuất bản. Từ đó xây dựng và phát triển một Dịch trường hoạt động lành mạnh ngày càng chuyên nghiệp trong nước, hòa nhập với thế giới.

3.3. Các vấn đề khác

- Cần Quy định dịch thuật dịch những tác phẩm kinh điển của nước ngoài, tác phẩm cập nhật kiến thức mới, khoa học kỹ thuật, mọi mặt của đời sống. Quý có thể do Nhà nước khởi động, đặt nền móng, huy động sự hỗ trợ của doanh nghiệp để cân bằng hai dòng sách dịch.
- Để đưa tác phẩm Việt Nam ra nước ngoài, cái gốc phải đi từ sản phẩm. Tác giả Việt Nam cần nắm bắt được nhu cầu và cả thị hiếu của độc giả ngoài nước theo vùng địa lý. Nhà nước cũng cần có chính sách động viên để các tác giả có hứng thú đầu tư công sức nghiên cứu để viết sách được bạn đọc nước ngoài tiếp nhận.

KẾT LUẬN

Với mục đích đánh giá hiện trạng công việc và thị trường dịch thuật, cụ thể là ngành biên dịch ở Việt Nam hiện nay, cùng với sự tham gia ý kiến của đầy đủ, kể cả qua phiếu khảo sát, các thành phần tham gia dịch trường và ý kiến phản hồi sau Tọa đàm, Ban tổ chức có thể đưa ra các kết luận chung như sau:

- Công việc và thị trường dịch thuật hiện nay hoạt động không theo một cơ chế nào, vì vậy vấn đề lớn nhất là không đảm bảo được chất lượng và tính chuyên nghiệp của công việc, đưa đến nhiều bất lợi, rủi ro cho tất cả các thành phần tham gia.

-
- Nhu cầu cấp bách nhất hiện nay là có cơ chế để đảm bảo chất lượng biên dịch nói riêng và biên phiên dịch nói chung, trước mắt qua việc vận động Bộ Giáo dục công nhận cử nhân biên phiên dịch. Vì vậy, cần có sự nỗ lực chung để hướng tới lập lại một trật tự tối thiểu trong dịch trường để hướng tới nâng cao tính chuyên nghiệp của một ngành nghề đóng vai trò quan trọng đối với sự phát triển toàn diện và hội nhập của Việt Nam.
 - SGCI&T cùng các đối tác và các cá nhân đã thể hiện sự sẵn sàng hỗ trợ hoạt động của CLB khẳng định sẽ tiếp tục các sinh hoạt tiếp theo để theo đuổi mục tiêu trên. Cùng với Nhóm biên phiên dịch ở Hà Nội, SGCI&T hướng đến tạo cơ sở và đà cho một lộ trình tiến bước xây dựng các cơ chế để đảm bảo tính chuyên nghiệp, chất lượng của công việc và đảm bảo quyền lợi chính đáng của người làm nghề biên phiên dịch và các thành phần trong nghề.

PHỤ LỤC

KẾT QUẢ THỐNG KÊ KHẢO SÁT SAU TỌA ĐÀM

(37 phiếu khảo sát)

1. Anh/Chị đánh giá như thế nào về việc tổ chức Tọa đàm với nội dung và thành phần tham dự?

14,3% - 6 câu trả lời - Rất hữu ích và phù hợp

85,7% - 30 câu trả lời - Khá hữu ích và phù hợp

0 câu trả lời - Không hữu ích và không phù hợp

2. Anh/Chị đánh giá như thế nào về việc vận động để công nhận biên-phiên dịch là một nghề chính thức (đi cùng với việc cấp bằng đại học chuyên ngành biên-phiên dịch)?

86,1% - 31 câu trả lời - Rất cần thiết

11,1% - 4 câu trả lời - Khá cần thiết

2,8% - 1 câu trả lời - Không cần thiết

3. Anh/Chị đánh giá như thế nào tính khả thi của việc vận động để công nhận biên-phiên dịch là một nghề chính thức (đi cùng với việc cấp bằng đại học chuyên ngành biên-phiên dịch)?

31,4% - 12 câu trả lời – Rất khả thi

68,6% - 24 câu trả lời – Khá khả thi

0 câu trả lời – Không khả thi

Vui lòng giải thích thêm về lựa chọn của Anh/Chị? 14 câu trả lời

- Để tạo điều kiện cho việc vận động cần có những biện pháp nâng cao nhu cầu trong xã hội.
- Theo em nên cân nhắc hướng đào tạo kỹ năng Biên phiên dịch, đặc biệt ưu tiên những người có kiến thức sâu rộng ở chuyên môn khác, và nhu cầu biên phiên dịch đa dạng, không thể theo một chương trình đào tạo cứng nhắc.
- Cần sự hợp tác chính sách từ nhà nước.
- Đề nghị sự hỗ trợ của nhà nước.
- Từ thực tiễn ngành xuất bản.

-
- Lượng sinh viên muốn học tập về mảng biên phiên dịch vẫn rất nhiều. Nếu SV đã được đào tạo về ngành nghề thì các bạn cần được công nhận ngành nghề của mình.
 - Với bản thân tôi, hiện là sinh viên hệ Biên phiên dịch của trường ĐH Sư phạm TP.HCM, rõ ràng đây là một ngành nghề được trân quý và chiếm lĩnh thị trường lao động của Việt Nam.
 - Những dịch giả chuyên nghiệp thật sự mong muốn có một tổ chức chuyên nghiệp quy tụ và định hướng nghề nghiệp chuyên môn.
 - Hầu hết các thành phần liên quan thấy cần thiết, nhưng để việc vận động đi đến đích hiện còn nhiều vấn đề phải trao đổi, giải quyết giữa cộng đồng biên dịch và giữa cộng đồng phiên dịch với các cơ quan hữu quan.
 - Hiện nay chuyên ngành biên phiên dịch đang được đào tạo ở các trường đại học, có rất nhiều nguồn lực đồng tình,...
 - Cần có sự vận động và được hỗ trợ của các cơ quan nhà nước.
 - Vì dịch đang dần được nhìn nhận đúng đắn và người dịch đang dần được công nhận hơn.
 - Vốn các trường ĐH cấp bằng tốt nghiệp đã có ghi sẵn nhưng người sử dụng lao động không quan tâm.
 - Nghề có vai trò quan trọng và có nhu cầu cao.

4. Anh/Chị đánh giá như thế nào về sự cần thiết của Hiệp hội nghề nghiệp dành do người làm công tác dịch thuật?

16,7% - 6 câu trả lời – Rất cần thiết

83,3% - 30 câu trả lời – Khá cần thiết

0 câu trả lời - Không cần thiết

5. Anh/Chị đánh giá như thế nào tính khả thi của việc thành lập Hiệp hội nghề nghiệp cho người làm nghề dịch thuật?

40% - 14 câu trả lời – Rất khả thi

60% - 22 câu trả lời – Khá khả thi

0 câu trả lời – Không khả thi

Vui lòng giải thích thêm về lựa chọn của Anh/Chị 8 câu trả lời

- Các bạn làm trái nghề có thể rất tiềm năng nhưng thiếu cơ hội tiếp cận với những cộng đồng người làm nghề dịch thuật chất lượng. Cần lắm những người hướng dẫn đáng tin cậy.
- Giúp tạo nên một lớp dịch giả trẻ có năng lực chuyên môn giỏi góp phần bảo vệ văn hóa và tiếng Việt.
- Nơi đây tạo cơ hội cho những dịch giả chuyên nghiệp cũng như là sinh viên mới tham gia vào nghề dịch thuật có khả năng hoạt động trong lĩnh vực đam mê.
- Hiện thời vấn đề khá mới mẻ, mới được nêu lên nên tính khả thi hiện tại chưa cao.
- Tôi cảm nhận được công việc này đang rất được xã hội hưởng ứng và đồng tình.
- Vì nhu cầu rất rõ ràng khi thị trường dịch ngày càng sôi động -> cần có hiệp hội hỗ trợ và định hướng.
- Nhà nước cần ban hành văn bản pháp lý trước, các đơn vị sẽ áp dụng sau.
- Cần có những quy chuẩn chung để đánh giá chất lượng bản dịch và để bảo vệ quyền lợi cho cả bên cung cấp và bên có nhu cầu dịch thuật.

6. Theo Anh/Chị, những khó khăn lớn nhất để chuyên nghiệp hóa hoạt động và thị trường dịch thuật là gì? 26 câu trả lời

Sự công nhận của nhà nước đối với nghề dịch một cách chính thức

Được nhìn nhận nghiêm túc là một nghề nghiệp

Quy chuẩn ngôn ngữ, chứng chỉ chuyên môn, quy chuẩn hóa đãi ngộ

- Chưa có quy định chính thức, các công ty và freelancer tự tạo tiêu chuẩn cho mình hoặc cố gắng theo chuẩn quốc tế.

- Giá cả quá đa dạng dẫn tới chất lượng không đồng đều.

- Không có hỗ trợ từ nhà nước.

- Chênh lệch trình độ giữa các cá nhân, thiếu sự kết nối

- Quy chuẩn và quy tắc nghề nghiệp phiên dịch/ biên dịch

-
- Sống được với nghề
 - Sự thành lập của "trọng tài" đánh giá chất lượng biên phiên dịch
 - Sự thành lập Hiệp hội biên phiên dịch
 - Hỗ trợ của Nhà nước
 - Nghề biên dịch chủ yếu làm nghề tay trái nên chưa thể yêu cầu chuyên nghiệp hóa. Cần tư duy lại.
 - Xây dựng điều lệ, quy định, quy chuẩn để bảo vệ quyền lợi dịch giả và biên dịch
 - Một phần lớn các dịch giả và biên dịch xem công việc dịch thuật như nghề tay trái.
 - Biên dịch chưa được công nhận là một nghề chính thức
 - Chưa có cơ quan/ tổ chức kiểm định, đánh giá, cấp bằng cho ngành nghề Biên dịch
 - Chưa có một Đội ngũ Hiệp hội chuyên ngành để đưa ra tiêu chuẩn, đánh giá và tạo nên thương hiệu và sự công nhận đối với nghề dịch thuật (chuyên và bán chuyên)
 - Không có cơ quan chủ quản/ hiệp hội nghề nghiệp để quy chế hóa các hoạt động dịch thuật.
 - Tiêu chuẩn đánh giá khả năng biên phiên dịch thực tế
 - Mọi người còn coi nhẹ nghề (kể cả người đang hành nghề) và chính phủ không ưu tiên phát triển.
 - Thiếu những dịch giả thật sự giỏi
 - Hạn chế về mặt ngôn ngữ
 - Tính linh động trong nghề dịch
 - Làm sao để bảo đảm thu nhập, phục vụ đời sống cho dịch giả "chuyên nghiệp"
 - Nhận thức về sự cần thiết phải chuyên nghiệp hóa
 - Chất lượng của nhân lực và dịch vụ dịch

-
- Các quy trình thực hiện dịch vụ dịch thuật (quan hệ giữa bên cung - cầu)
 - Các tham luận, phát biểu tại tọa đàm rất chất lượng. Mong BTC tập hợp và có hình thức phổ biến trên mạng (như website của HPDF và các đối tác liên quan)
 - Một dịch giả giỏi nên có ít nhất 5 năm chuyên dịch một thể loại, không nên ôm đồm quá nhiều. Do đó muốn đánh giá sự chuyên nghiệp của một dịch giả cần phải có sự chuyển hóa cụ thể.
 - Theo tôi nghĩ đó là vấn đề tài chính.
 - Chưa có một định chế quốc gia về nghề dịch.
 - Thay đổi suy nghĩ học tiếng, học ngoại ngữ là làm dịch được, thiếu năng lực tiếng Việt
 - Hành lang pháp lý
 - Tìm ra dịch giả tốt
 - Thù lao tương xứng
 - Đội ngũ thẩm định chất lượng dịch
 - Bản chất công việc dịch (nhất là văn chương): thời gian, sự đầu tư, niềm say mê -> mang tính nghệ thuật thì sẽ khiến cưỡng khi đặt vào một vấn đề mang tính quy chuẩn và chuyên nghiệp hóa.
 - Dịch kỹ thuật hoặc nghiệp vụ thì khả thi hơn nhưng thường họ sẽ không làm như 1 nghề chuyên/ full-time.
 - Nâng cao kỹ năng biên dịch viên trẻ
 - Khuyến khích biên dịch viên gắn kết với nghề

7. Theo Anh/Chị, các hoạt động tiếp theo của Tọa đàm này nên có hình thức và nội dung gì? 21 câu trả lời

- Các bước để xây dựng chuẩn mực ứng xử nghề nghiệp (Bộ quy tắc ứng xử nghề)

- Đào tạo và việc cấp chứng nhận đạt chuẩn hành nghề

Làm sao hiểu sâu sắc ngữ cảnh

Brainstrom về cơ chế và đề xuất với chính phủ về quy chuẩn hóa ngành dịch

- Đi vào các vấn đề nổi cộm rút ra sau phiên này để có từng chủ đề cho từng buổi

- Có các kế hoạch về việc vận động để công nhận BPD là 1 nghề

Em tin tưởng hoàn toàn vào tầm nhìn của những cô chú chủ tọa

Có thể hoạt động online và giới thiệu/ tọa đàm theo từng chủ đề

Chia sẻ đam mê nghề dịch của các dịch giả giỏi

Nội dung: tiêu chí rõ ràng đánh giá chất lượng biên phiên dịch.

Kiến nghị các tiêu chí.

Chọn tiếp chủ đề, nội dung hẹp hơn để sâu hơn.

Môi trường trải nghiệm và kinh nghiệm cũng như kỹ năng cần thiết để nâng cao nhận thức và trọng tâm nghề/ ngành dịch (Thí dụ: Giao lưu giữa NXB và dịch giả, giới thiệu và tạo việc làm hoặc thực tập cho giới trẻ yêu thích, quan tâm ngành dịch.

Các tọa đàm chuyên ngành và chia sẻ kinh nghiệm thực tế gặp phải

Lộ trình phát triển của 1 dịch giả chuyên nghiệp

Đào sâu về phát triển kế thừa (mentor & mentee)

Văn hóa tranh luận trong dịch thuật.

- tôn trọng thời gian

- chia sẻ kinh nghiệm trong nghề dịch của các dịch giả

Triển khai các hoạt động cụ thể nhằm tới dịch giả "chuyên nghiệp"

Nên tiếp tục hình thức tọa đàm trực tuyến kết hợp offline thế này.

Đi sâu về học thuật, đánh giá bản dịch, dịch giả hay

Nên có thêm và trao đổi với 1 số dịch giả các nước khác để có thể học hỏi và có 1 số ý kiến khách quan hơn.

Đào sâu thêm về đào tạo biên dịch: các quy trình tuyển, chương trình đào tạo, ...

Tiêu chí đánh giá bản dịch

- kiến nghị với nhà nước bằng văn bản
- Liên kết với trường ĐH để định hướng đào tạo
- Từ CLB hướng đến Hội ngành nghề
- Các NXB tổ chức giới thiệu các dịch giả tốt

Chia sẻ kinh nghiệm thực tế trong quá trình dịch thuật.

8. BTC dự định hình thành nhóm điều phối để đeo đuổi mục tiêu trung và dài hạn cho nghề dịch thuật. Thành viên tham gia cần cam kết đóng góp kinh nghiệm, công sức và mối quan hệ của mình cho Nhóm. Anh/Chị có quan tâm tham gia Nhóm này hay không? Nếu trả lời Có, Anh/Chị vui lòng làm tiếp câu số 9 và 10.

72.3% - 26 câu trả lời - Có

27.7% - 10 câu trả lời - Không

28.5% còn lại thuộc nhóm trả lời không tham gia

Ngoài ra,

13 trên tổng 36 ý kiến phản hồi khẳng định tham gia Hoạt động định kỳ của CLB SGCI&T.